

Oikeusministeriö
OM 1/41/2016
Kuulemistilaisuus 1.12.2016

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto liittyen EU:n tietosuoja-asetukseen

EU:n yleinen tietosuoja-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679) on tullut voimaan 24.5.2016 ja sitä aletaan soveltaa 25.5.2018. Tietosuoja-asetuksen mukaan, mikäli kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä muusta ikärajasta (joka alimmillaan voi olla 13 vuotta), tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen suoraan lapselle ilman tämän vanhempainvastuunkantajan suostumusta tai valtuutusta olisi lainmukaista vain 16-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille (8 artikla).

Oikeusministeriön asettama työryhmä henkilötietojen suojaa koskevan kansallisen lainsäädännön tarkistamiseksi arvioi, tulisiko kansallisesti säätää alemmasta ikärajasta kuin 8 artiklassa esitetty 16 vuoden ikäraja (8 artikla 1 kohta). Työryhmän kannan määrittämiseksi oikeusministeriö on järjestänyt kuulemistilaisuuden 1.12.2016.

LSKL ei ota kantaa siihen, mihin kansallisessa lainsäädännössä ikäraja tulisi asettaa, mutta esittää näkökulmia, jotka tulee ottaa huomioon, kun tietosuoja-asetuksen mukaisia uudistuksia kansalliseen lainsäädäntöön valmistellaan. LSKL korostaa tutkimuksen ja huolellisen selvityksen merkitystä, kun pyritään löytämään ikäraja, joka olisi sopiva eri verkkopalveluissa suojaamaan riittävästi lapsen yksityisyyttä ja toisaalta kyseinen ikämäärittely ei aiheettomasti sulkisi pois lapsilta osallistumisen mahdollisuuksia.

Digitaalinen media ja lasten oikeudet

Digitaalinen media ja erityisesti sosiaalinen media on lasten ja nuorten keskeinen yhteydenpidon ja tiedonsaannin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Tärkeää on turvata lapsille ja nuorille osallistumisen mahdollisuudet yhdenvertaisesti riippumatta esimerkiksi vammaisuudesta tai sosioekonomisesta asemasta. Toisaalta lapsia ja nuoria on suojeltava erilaisilta verkkopalvelujen mukanaan tuomilta ongelmilta sekä hyväksikäytöltä ja minimoida niihin liittyviä riskejä. Tasapainon löytäminen lasten ja nuorten suojelun ja osallistumisen oikeuden välille on olennainen asia lasten oikeuksia koskevassa keskustelussa.¹

¹ Ks. COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD: Report of the 2014 day of general discussion

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen velvoitteet luovat keskeiset lähtökohdat lapsen yksityisyyden suojan punnintaan. Sopimus turvaa lapsen oikeuden hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon, ja se myös velvoittaa siihen, että lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen mukaan lapsen yksityisyyteen ei saa puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti, eikä hänen kunniaansa tai mainettaan saa laittomasti halventaa. Lapsella on myös oikeus ilmaista mielipiteensä, ja se on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.²

Sopimuksen 19 artikla myös velvoittaa siihen, että sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä. Lasta tulee myös suojella kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta (34 artikla).

Biologiset ikäraajat lainsäädännössä yleisesti ja erityisesti verkkopalveluiden kannalta

Biologisten ikärajojen asettaminen lainsäädännössä on haaste. Niiden tulee olla johdonmukaisia muun lainsäädännön kanssa sekä perustua tutkittuun ja aiheen kannalta relevanttiin tietoon lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Lakiin kirjattu ikäraja tulee myös perustella riittävästi ja johdonmukaisesti lain esitöissä. Jotta on mahdollista arvioida luotettavasti lainsäädännön vaikutukset lapsen ja huoltajien asemaan, tulee myös määrittellä konkreettisesti ja selkeästi se alue, jolle lapsen itsemääräämisoikeus ulotetaan.

YK:n lapsen oikeuksien komitea ei ole biologisia ikärajoja vastaan, jos ne suojaavat lasta eivätkä aiheettomasti ja perusteettomasti vaikeuta lasten osallistumisen oikeutta. Sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus että laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta vahvistavat ajatusta lapsen tukemisesta ja ohjaamisesta kohti aikuisuutta ja asteittain lisääntyvää itsemääräämisoikeutta ja autonomiaa.

Yleisesti voidaan todeta, että lapsen itsemääräämisoikeuden kyvykkyyden arviointi kulloisessakin tilanteessa edellyttää yksilöllistä harkintaa, jonka tulee perustua lapsen etuun³. Siihen vaikuttaa paitsi biologinen ikä myös lapsen kehitystaso sekä esim. kyseisen tilanteen vaativuus lapselle. Lainsäädännössä tarvitaan kuitenkin myös ehdottomia ikärajoja silloin, kun asia on sen laatuinen, ettei lapsen yksilöllisen kypsyyden arviointiin ole mahdollista syventyä. Muutoin pelkkä biologinen ikäraja on ongelmallinen ilman

---

“Digital media and children’s rights”.

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf

² YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3, 12, 13, 14, 15, 16, 17 artikla.

³ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) CRC/C/GC/14

http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta)

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRS_14.pdf

kehitystason arviointia/huomioon ottamista. Esimerkiksi vammaisten lasten osalta pelkkä biologinen ikä ei välttämättä kerro lapsen kyvykkyydestä itsenäisiin päätöksiin.

EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisesti biologisen ikärajan asettamisessa ongelmaksi nousee paitsi itsessään sopivan ikärajan asettaminen myös sen arviointi, mitä varten ja millaisiin erilaisiin tilanteisiin kyseinen ikäraja nimenomaisesti asetetaan. Esimerkiksi sosiaalinen media on keskeinen (päivittäinen) väline sosiaalisen kanssakäymiseen nuorille ja mahdollistaa osallistumista omassa ystäväpiirissä. Lapsen oikeuksien komitea on korostanut somen ja digitaalisen median merkitystä ja mahdollisuuksia esim. vammaisten lasten osalta.

Toisaalta some voi muodostua haitalliseksi niissä tilanteissa, joissa se vaarantaa yksityisyyden tai jos sitä käytetään sopimattomiin tarkoituksiin. Esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton kyselyssä⁴ lapsille ja nuorille (13-17 -vuotiaille) tuli esille, että nuoret olivat joutuneet sosiaalisessa mediassa tilanteisiin, joissa heidän kuviaan tai sosiaalisen median profiiliaan oli väärinkäytetty. Yleisin sosiaalisen median haittapuoli oli tiedoista tai kuvista aiheutuva kiusaaminen.

On tuotu esille, että nykyisin jo alle 13 -vuotiaat käyttävät facebookia,⁵ vaikka palvelulle on asetettu 13 vuoden ikäraja. WhatsApp -palvelun ikärajana on 16 vuotta ja myös sitä käyttävät selkeästi nuoremmat lapset. Jos nyt päädytään kansallisesti säätämään esim. 16 vuoden ikärajasta, miten voidaan turvata riittävästi, että säännöstä myös noudatetaan? Asia on tarkasti arvioitava, jottei luoda normeja, joista tiedetään etukäteen, ettei niitä tulla noudattamaan eikä niiden valvontaan ole riittävästi panostettu.

Lisäksi lapsen oikeuksien komitea on useissa eri yhteyksissä nostanut esille verkkopalveluiden sisältämiin mainoksiin liittyvät ongelmat ja haitat lasten ja nuorten osalta.⁶ Lapsia ja nuoria tulisi suojella heitä vahingoittavilta tai heidän kehitystasolleen sopimattomilta mainoksilta ja markkinoinnilta.

EU:n tietosuoja-asetuksen 8 artiklan mukaisten ikärajojen asettaminen on koettu haasteelliseksi myös muissa Euroopan maissa⁷. Esimerkiksi Irlannin tietosuojavaltuutettu on parhaillaan järjestämässä laajaa kuulemiskierrosta liittyen tietosuoja-asetukseen liittyvän ikärajan määrittelyyn.⁸

---

⁴ Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa, yhteenveto lapsille ja nuorille suunnatun kyselyn vastauksista (2016) <https://indd.adobe.com/view/982bc123-595c-4ab9-a456-f21802059cef>

⁵ Lasten mediabarometri 2013.

⁶ Ks. COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD: Report of the 2014 day of general discussion "Digital media and children's rights". http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf
Report of the Special Rapporteur in the fields of cultural rights A/69/286

⁷ "The impact of digitalisation on 21st century families", 7.-8.11.2016, Berlin.

⁸ Data protection safeguards for children ('digital age of consent') Consultation paper Department of Justice and Equality
[http://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Consultation_paper_Data_protection_safeguards_for_children_\(%E2%80%98digital_age_of_consent%E2%80%99\)](http://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Consultation_paper_Data_protection_safeguards_for_children_(%E2%80%98digital_age_of_consent%E2%80%99))

Huoltajan (vanhempainvastuunkantajan) suostumus (8 artikla 1 kohta)

YK:n lapsen oikeuksien komitea korosti syyskuussa 2014 pidetyssä General Discussion Dayssa⁹ ”Lasten oikeudet digitaalisessa mediassa” **vanhempien roolia ja mahdollisuuksia valvoa lastensa verkkopalveluiden käyttöä.**

Omat haasteensa kansalliselle lainsäädännölle asettavat kysymykset liittyen huoltajan suostumukseen. Käytännössä ongelmaksi voi muodostua esimerkiksi se, **tuleeko lupa saada molemmilta huoltajilta vai riittääkö yhden huoltajan suostumus**, kun lapsen vanhemmat asuvat erillään mutta ovat molemmat lapsensa huoltajia.

Lapsenhuoltolain 5.1 §:n mukaisesti huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty. **Huoltajien yhteistoimintavelvoitteen laajuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, minkälaisista asioista kulloinkin on kysymys ja mikä merkitys asialla on lapsen edun toteutumiseksi.** Lapsen huoltoon kuuluvia tosiasiallisia toimenpiteitä, joista yksikin huoltaja voi ilman toisen huoltajan suostumusta päättää, ovat muun muassa osallistuminen lapsen päivittäiseen hoitoon normaalitilanteessa. Yhteistoimintavelvoitteesta ei pääsääntöisesti voisi poiketa, jos asialla tai ratkaisulla on lapsen tulevaisuuden kannalta huomattava merkitys tai kyse on lapsen elämän ja hyvinvoinnin kannalta ratkaisevan tärkeästä päätöksentekotilanteesta. Tällöin asiasta voivat päättää vain huoltajat yhdessä. (HE 224/1982 vp¹⁰). Kuten Kilpailu- ja kuluttajavirasto toi OM:n kuulemistilaisuuden 1.12.2016 puheenvuorossaan esille, vaikuttaa siltä, että asiassa ei välttämättä ole kysymys vähämerkityksisistä oikeustoimista.¹¹

Tietosuoja-asetuksen mukaiseen suostumukseen liittyy osaltaan myös huoltajan antaman luvan perumisen mahdollisuus. Tällainen tilanne voi syntyä, jos esim. havaitaan, että tietty verkkoympäristö on liian haasteellinen lapselle tai nuorelle. Voidaanko tällöin huoltajan kerran antama lupa helposti peruuttaa ja voiko huoltaja antaa esim. väliaikaisen some-kiellon lapselle?

Oma erityinen kysymyksensä, jonka tulee olla käytännön toimijoille selkeä on se, **kuka luvan antaa ja miten se annetaan tilanteessa, jossa lapsi on huostaanotettu.** Vastaava kysymys nousee esille myös niiden vammaispalvelun asiakkaina olevien lasten osalta, jotka eivät asu huoltajiensa kanssa eivätkä välttämättä tapaa huoltajiaan juuri ollenkaan. Nykyisinkin on lastensuojelun toiminnassa epäselvyyttä esim. siitä, kenellä ja millä perusteilla on oikeus rajoittaa lasten sosiaalisen median käyttöä, jos siihen ilmenee aiheutta. **Ammattilaisten toiminnan tueksi on oltava selkeät ohjeet siitä, kuka antaa lapselle tai nuorelle luvan/suostumuksen verkkopalveluiden käyttöön. Tämä on tärkeää, jotta lapsilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet muun muassa sosiaalisen median käyttöön asuvatpa he vanhempiensa kanssa tai esim. sijaishuoltopaikassa.**

⁹ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2014.aspx>

¹⁰ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja holhouslain muuttamisesta sekä niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

¹¹ Vrt. esim. Pokemon GO -pelin käyttöehdot <http://www.pokemon.com/fi/kayttoehdot/>

LSKL pitää tärkeänä, että lapsen tai nuoren huoltajien suostumuksen varmentamiseen ei edellytetä keinoja, jotka syrjivät perheitä esim. sosioekonomisen aseman perusteella. Jos esim. huoltajan lupa varmennetaan luottokortin avulla, tulee muistaa, että tämä keino voi jättää aiheettomasti verkkomaailman ulkopuolelle niitä lapsia, joiden vanhemmilla ei ole luottokorttia.

Muita huomioita lasten yksityisyyden suojasta verkossa

- 1) Tietosuoja-asetuksessa korostetaan entistä selkeämmin **rekisteröidyn oikeutta saada henkilötietonsa poistetuksi.** Asetuksen mukaan oikeus tietojen poistamiseen on tärkeää, etenkin silloin, kun kyseessä olevat henkilötiedot on asetettu saataville lapsena ja ne halutaan myöhemmin poistaa. Siinä painotetaan yleisesti, että lapsen henkilötietoja on pyrittävä suojaamaan erityisesti, koska lapset eivät välttämättä ole kovin hyvin perillä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, seurauksista tai omista oikeuksistaan. Oikeus tulla unohdetuksi on merkittävä lapsen oikeusturvan kannalta, mutta siihen liittyy myös haasteita: onko lapsella välttämättä kykyä ja keinoja hyödyntää tätä mekanismia? Mekanismin tulee olla selkeä ja siitä tulee olla riittävästi tietoa, jotta myös lapset ja nuoret voivat sitä käyttää.
- 2) Lapsen yksityisyyden suojan kannalta on keskeistä arvioida sitä, osaako lapsi suojella itseään verkkomaailmassa toimiessaan ja ymmärtääkö hän tekojensa seuraukset. Yhtä tärkeää on kuitenkin pohtia, osaavatko muut verkkomaailmassa toimivat kunnioittaa riittävästi lapsen yksityisyyden suojaa – ovatpa nämä toimijat sitten lapsen ikätovereita, omia vanhempia tai lapsen arkeen kuuluvia muita aikuisia. Lapsen yksityisyyden suoja verkossa pohdittaessa, tulisi myös ehdottomasti **arvioida, onko lainsäädännöllisiä uudistustarpeita liittyen tilanteisiin, joissa huoltajat päätyvät erilaisissa ristiriitatilanteissa julkaisemaan digitaalisessa mediassa lapsestaan arkaluonteisia ja salassa pidettäviä tietoja.**¹²
- 3) Lasten oikeuksien toteutumisen kannalta on keskeistä, että lapset ja nuoret saavat riittävästi tietoa heille sopivalla tavalla heihin liittyvistä asioista. YK:n lapsen oikeuksien komitea on painottanut verkkopalveluun liittyvien tietojen (esim. ohjeet palvelun käytöstä ja tieto siitä, mihin sitoutuu) antamista lapsiystävällisellä tavalla: **lapsen ja nuoren on tietojen perusteella ymmärrettävä mihin on sitoutumassa ja millaisia riskejä palvelun käyttöön liittyy.**
- 4) YK:n lapsen oikeuksien komitea painottaa **lasten ja nuorten, vanhempien** sekä lasten kanssa työskentelevien **ammattilaisten digitaalisen median lukutaitoa** ja ymmärrystä verkkopalvelujen käytöstä. On tärkeää varmistaa, että esimerkiksi lastentarhan- ja luokanopettajilla on **riittävät valmiudet mediakasvatuksen antamiseen.** Mediakasvatuksen opintoja olisi tärkeää sisällyttää

---

¹² Ks. Oulun käräjäoikeuden ratkaisu 18.3.2016 ”Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen” (Asianumero R 15/2776). Kyseinen asia on parhaillaan vireillä Rovaniemen hovioikeudessa.

Asiasta tarkemmin Lastensuojelun Keskusliiton julkaisussa **Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa** (2016) https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lapsen_yksityisyyden_suoja_digitaalisessa_mediassa.pdf

myös muiden lasten kanssa toimivien, kuten lastensuojelun tai vammaispalveluiden ammattilaisten opintoihin.¹³

- 5) YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut verkkopalvelujen **kehittämisessä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa**. Mediakasvatus ja sen kehittäminen vaativat viranomaisten ja kolmannen sektorin moniammatillista yhteistyötä.
- 6) Merkittävässä asemassa ovat myös verkkopalveluja tarjoavat yritykset. **YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut yksityisille ICT toimijoille käytäntösääntöjä, jotka perustuisivat lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteiden noudattamiseen**. Komitea on myös korostanut, että jos tarjotaan palveluja lapsille ja nuorille, on varmistettava, että sisällöt ovat heille sopivia. Myös mainostamisen ja markkinoinnin suhteen vaaditaan kriittisyyttä ja toimijoiden on kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten suojeluun sekä hyvinvointiin.¹⁴

---

¹³ COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD: Report of the 2014 day of general discussion “Digital media and children’s rights”. http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf
Ks. myös Lasten mediabarometri 2013.

¹⁴ Ks. myös YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 16 (2013) sopimusvaltioiden velvoitteista, jotka koskevat yritystoiminnan vaikutusta lasten oikeuksiin
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=68142&nodeid=31460&contentlan=1&culture=fi-FI>